

تأثیر عملکرد مدیریت شهری بر ارتقا کیفیت زندگی شهروندان (مطالعه موردی: شهر جدید گلپهار)

علی اکبر عنابستانی^۱، زهرا عنابستانی^۲

چکیده

بالاترین هدف توسعه و مدیریت شهری، بهبود کیفیت زندگی و خوشبختی شهروندان است؛ حال آنکه کیفیت زندگی مفهومی چندبعدی است و جنبه‌های مختلفی را در برمی‌گیرد. با توجه به این که یکی از دلائل شکل‌گیری شهرهای جدید در ایران، طراحی محیط‌های برنامه‌ریزی شده و مطلوب برای ساکنان آن بوده، پیگیری این موضوع که شرکت عمران شهرهای جدید تا چه اندازه توانسته است رضایت‌مندی شهروندان را فراهم نماید، می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. بنابراین، در این پژوهش تلاش می‌شود ضمن بررسی رابطه، میزان اثرگذاری عملکرد مدیریت شهری بر کیفیت زندگی از نگاه شهروندان مورد مطالعه قرار گیرد. روش تحقیق در این مطالعه تجربی و در بخش‌هایی توصیفی-تحلیلی است که برای گردآوری اطلاعات با استفاده از روش‌های میدانی (پرسشنامه) از ۲۵۱ خانوار شهری نمونه، پرسشگری به عمل آمده است. نتایج نشان می‌دهد رابطه‌ی معناداری بین عملکرد مدیریت شهری با کیفیت ذهنی و عینی زندگی از دیدگاه شهروندان با ضریب همبستگی ۰/۸۰۲ وجود دارد. فراهم نمودن خدمات شهری توسط شرکت عمران با ۴۲/۳ درصد بیشترین تأثیر مسقیم را بر کیفیت زندگی شهروندان بر جای گذاشته است. با توجه به یافته‌های پژوهش، راهکارهایی از قبیل ایجاد زیرساخت‌ها و تجهیزات شهری، ارائه خدمات شهری گوناگون، بسط و گسترش روحیه‌ی شادابی، امیدواری، اعتماد اجتماعی و تلاش در جهت زیباسازی سیما و منظر شهری با هدف افزایش سطح رضایت‌مندی ساکنین و غیره در شهر جدید گلپهار پیشنهاد شده است.

واژگان کلیدی: تأسیسات و تجهیزات شهری، خدمات شهری، کیفیت عینی زندگی، کیفیت ذهنی زندگی.

^۱دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی - دانشگاه فردوسی مشهد(نویسنده مسئول) anabestani@um.ac.ir

^۲دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری- دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

مقدمه

در ایران، رشد سریع جمعیت شهری در شهرهای بزرگ کشور و لزوم هدایت سرریز جمعیت و فعالیت‌های اقتصادی در آینده از شهرهای بزرگ مانند تهران، اصفهان، تبریز، شیراز و مشهد به سوی شهرهای جدید، ایجاد آن‌ها را ضروری ساخته است (Atash, 1998,1). علاوه بر این، برای جلوگیری از تخریب پس کرانه‌های زراعی و طبیعی شهرها، حل مشکل مسکن و نارسایی‌های خدمات زیربنایی و روبنایی و همچنین تمرکززدایی از مادر شهرها و کاهش بار فعالیتی و اقتصادی آن‌ها، احداث شهرهای جدید الزامی می‌شود. به عبارت دیگر، به دنبال مسائل اقتصادی اجتماعی و کالبدی کلان شهرهای ایران (به ویژه کلان شهر تهران)، راه حل ایجاد شهرهای جدید همانند بسیاری از کشورهای جهان مطرح گردید (اعتماد، ۱۳۷۶، ۱۹). از نظر تاریخی، توانایی ایجاد شهرهای جدید منعکس کننده این واقعیت است که اجتماعات انسانی همیشه قادر به یافتن راهی جدید برای حل مشکلات خود بوده اند (Madanipour, 2005, 69).

پس از گذشت بیش از دو دهه از مصوبه‌ی شماره‌ی ۱۰۸۳۲۸ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۰ هیأت وزیران در خصوص شهرهای جدید (شاه‌آبادی، ۱۳۷۵، ۴۲)، ۱۴ شهر در حال احداث بوده و به مرحله‌ی جذب جمعیت رسیده‌اند و ۱۱ شهر جدید دیگر در مراحل مطالعات و یا اجرای مقدماتی طرح قرار دارند. در حال حاضر در مورد موفقیت یا عدم موفقیت این برنامه اظهارات متفاوتی وجود دارد. از یک سو مسؤولان و متولیان این امر یعنی وزارت مسکن و شهرسازی و خصوصاً شرکت عمران شهرهای جدید بر موفقیت این برنامه پافشاری کرده و قصد ادامه و توسعه این سیاست را دارند و از سوی دیگر منتقدان و متخصصان در گرایش‌های مختلف خصوصاً شهرسازی در مورد عدم کارآیی و عدم موفقیت این سیاست، نظریات متعددی را ارائه داده‌اند. در چنین شرایطی بررسی عملکرد این شهرها و بازبینی نتایج حاصل از این سیاست ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به این که بیش از دو دهه از آغاز تفکر اجرایی شکل‌گیری شهرهای جدید در ایران می‌گذرد، نظرات مثبت و منفی زیادی پیرامون ایجاد این شهرها توسط صاحب‌نظران ارائه شده است. در این پژوهش تلاش می‌شود عملکرد مدیریت شهری (شرکت عمران شهرهای جدید) از دیدگاه شهروندان فعلی شهرهای جدید مورد ارزیابی قرار گیرد، در ادامه مشخص گردد تا چه میزان عملکرد مدیریت شهری بر ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان در شهرهای جدید تأثیر گذار بوده است؟ به عبارت دیگر اقدامات شرکت عمران شهرهای جدید در زمینه‌ی فراهم آوردن امکانات و خدمات زیربنایی در شهرهای جدید تا چه میزان در افزایش کیفیت زندگی شهروندان نقش داشته است؟

ملاحظات نظری

واژه کیفیت در لاتین (Qual) به معنی چیزی و چه و (Quality) به مفهوم چگونگی آمده و (Qol) از منظر واژگانی به معنی چگونگی زندگی و در برگیرنده تفاوت‌های آن است که برای هر فرد، ویژه و یگانه و متفاوت با دیگران است (Kordzanganeh, 2006: 20). محققان بر این باورند که اصطلاح کیفیت زندگی، مانند مفهوم توسعه تا اندازه‌ای مبهم است. از یک سو کیفیت زندگی فردی به عنوان پنداشتی از چگونگی گذران فرد مطرح می‌شود و از بعدی کلی تر در برگیرنده موقعیت‌های زندگی در مکان‌های مختلف حول عاملی مشخص‌اند، این موقعیت‌ها عبارتند از محیط پیرامونی و یا فرهنگ در جامعه‌ی معین (Pal, 2005: 217). گفته می‌شود که کیفیت زندگی مناسب‌ترین فرصت برای مطالعه رابطه انسان و محیط زندگی اش را در اختیار محققان قرار می‌دهد (Pacione, 2003: 21).

آنجا که در این تحقیق در پی مطالعه کیفیت زندگی بر مبنای رابطه انسان با محیط کالبدی و بر هم کنش معیارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متأثر از این رابطه می باشد، کیفیت زندگی در این تحقیق مفهومی چند وجهی، نسبی و متأثر از زمان و ارزش های فردی و اجتماعی است (Uzell, 2004:4).

در فلسفه و نظریه شناخت، منظور از کیفیت چگونگی یک چیز است. در زمینه های اقتصادی معادل مرغوبیت و مجموعه ای از ویژگیهای یک کالا و عرضه کننده آن که باعث فروش کالا می شود را گویند و در زمینه های اجتماعی و فردی معادل با شایستگی، صلاحیت و لیاقت می باشد. به اصطلاح کیفیت و کمیت در فارسی "چند و چون" نیز گفته می شود. (امینی، ۱۳۸۵، ۴). بحث درباره مفهوم و معانی کیفیت زندگی مبحث جدیدی نبوده و در دوران یونان باستان افلاطون و ارسطو نظریاتی درباره آن مطرح کرده اند (pukeliene,2009,8). مفهوم کیفیت زندگی به عنوان یک رشته جداگانه از دهه ۱۹۶۰ میلادی وارد مباحث علمی در اروپای غربی و شمال آمریکا شد (pukeliene,2011,157). در ادبیات نظری توسعه هم، موضوع کیفیت زندگی از آغاز دهه ۱۹۹۰ به بعد، اهمیت فوق العاده ای یافته و مبنای تمایز و دسته بندی نوین کشورها در سال های اخیر شده است (عنبری، ۱۳۸۹، ۱۵۰). در حال حاضر، بهبود کیفیت زندگی هدف مشترک جامعه بین المللی می باشد (bloom,2001,4). با گسترش رویکرد انسانی و ورود مفهوم کیفیت زندگی در پژوهش ها یا نوشته های توسعه پایدار، مراکز و موسسات بسیاری به مطالعه مفهوم کیفیت زندگی، شاخص های سنجش و چگونگی ارتقای آن پرداخته اند (امیدی، ۱۳۸۷، ۴). کیفیت زندگی مفهومی چند وجهی، نسبی متأثر از زمان، مکان و ارزش های فردی و اجتماعی است که از یک سو، ابعاد عینی و بیرونی و از سوی دیگر، ابعاد ذهنی و درونی دارد. از این رو، ارائه ی تعریفی جامع برای آن آسان نیست. با این وجود می توان گفت که اصولاً کیفیت زندگی مفهومی پیچیده و چند بعدی است که با وضعیت جمعیت در یک مقیاس جغرافیایی خاص (مانند روستا، شهر و یا کشور) در رابطه است، و از این رو، هم به شاخص ذهنی یا کیفی و هم به شاخص عینی و کمی متکی است (کوکبی، ۱۳۸۵: ۹).

جدول ۱: مجموعه ای از تعاریف مختلف کیفیت زندگی از دیدگاه محققین مختلف

تعریف کیفیت زندگی	محقق
کیفیت زندگی معیاری برای سنجش میزان برآورده شدن نیازهای روحی روانی و مادی افراد جامعه می باشد.	پال، ۲۰۰۵
کیفیت زندگی به عنوان بهزیستی و یا عدم بهزیستی مردم و محیط زندگی آنها می باشد.	داس، ۲۰۰۸
میزان برخورداری فرد، البته نه فقط برخورداری از چیزهایی که بدست آورده بلکه از تمام گزینه‌هایی که فرصت انتخاب آنها را دارد. به بیان دیگر، کیفیت زندگی به آزادی برای رسیدن و نرسیدن به موفقیت و آگاهی از فرصت‌هایی واقعی وابسته است که فرد در مقایسه با دیگران در اختیار دارد.	مک گروگر ۲۰۰۴
مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می باشد که از چندین متغیر متأثر می گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن، که به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می کنند.	رحمان ۲۰۰۳
میزان توانایی هر فرد جهت دنبال کردن اهداف و ارزش ها نشان دهنده میزان کیفیت زندگی آن فرد می باشد	جکسون، ۲۰۰۵
کیفیت زندگی به معنای تندرستی افراد می باشد.	سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، ۲۰۰۵ و کیووانی، ۲۰۰۷
کیفیت زندگی در برگیرنده ابعاد روانی است که شاخص‌هایی چون (رضایت، شادمانی و امنیت) را در برمی گیرد و در برخی موارد رضایت اجتماعی نامیده می شود.	لطفی، ۱۳۸۸

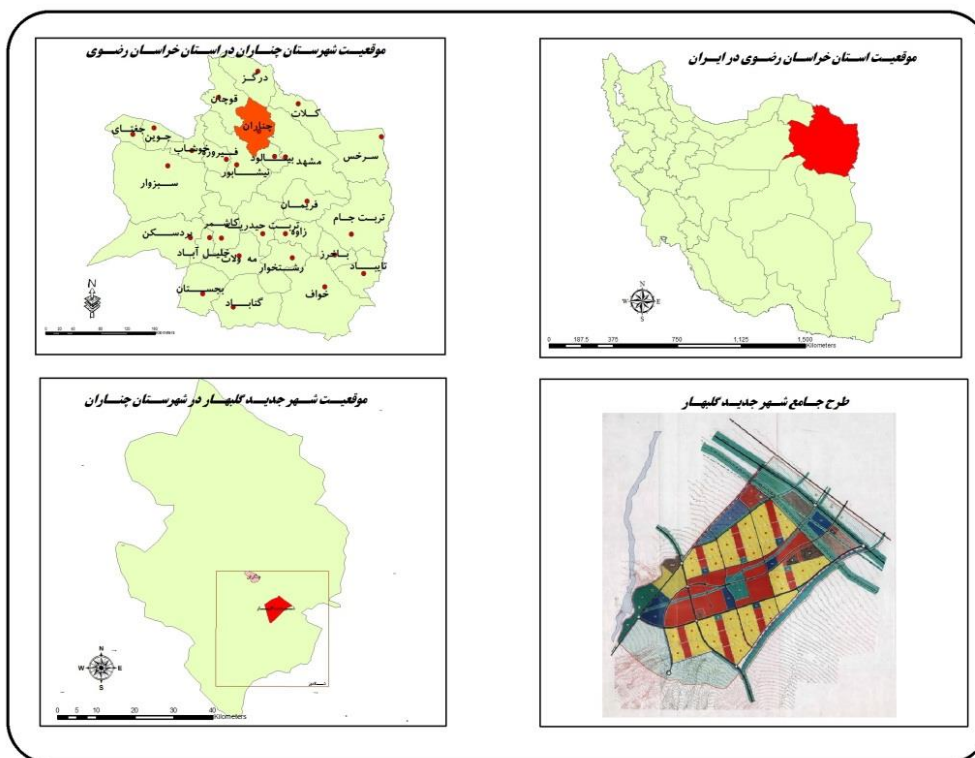
مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۱

بالاترین هدف توسعه و مدیریت شهری، بهبود کیفیت زندگی و خوشبختی شهروندان است؛ حال آنکه کیفیت زندگی مفهومی چندبعدی است و جنبه‌های مختلفی را در برمی گیرد (قربانی و تیموری، ۱۳۸۹: ۴۹). در فرایند ارتقای کیفیت زندگی شهروندان متغیرهای گوناگونی ایفای نقش می نمایند، که در این میان نقش مدیریت شهری در سکونتگاه‌ها برجسته تر خواهد بود، زیرا مدیریت شهری با فراهم آوردن امکانات و خدمات زیربنایی در شهرها می تواند چشم اندازی زیبا و دلپذیر از محیط و منظر شهری را برای ساکنین مجموعه‌های شهری فراهم آورد. با این اوصاف در بحث کیفیت زندگی اجتماعات محلی با رویکرد اجتماع محور لازم است که بررسی‌ها و مطالعات بیشتری صورت گیرد. در این تحقیق، عملکرد مدیریت شهری به عنوان متغیر مستقل و کیفیت زندگی در شهر جدید گلبهار به عنوان متغیر وابسته مد نظر است. در نتیجه فرضیه تحقیق حاضر را می توان به این شکل تدوین نمود، «به نظر می رسد بین عملکرد مدیریت شهری و ارتقا کیفیت زندگی در شهر جدید گلبهار رابطه معناداری وجود دارد.»

مواد و روش‌ها

محدوده یا قلمرو پژوهش: شهر جدید گلبهار با عرض جغرافیائی ۳۷ و ۳۶ و طول جغرافیائی ۱۴ و ۵۹ و ارتفاع متوسط ۱۲۵۰ متر از سطح دریا در دشت بین کوه‌های هزار مسجد و بینالود و در فاصله ۴۵ کیلومتری شمال غربی شهر

مشهد در محور مشهد-قوچان قرار گرفته است. وسعت اراضی محدوده شهری گلبهار حدود ۴۰۰۰ هکتار می باشد و طراحی این شهر از بافتی خطی - شطرنجی تبعیت می کند. محدوده طراحی شده از دو منطقه و چهار ناحیه شهری تشکیل یافته است. (مهندسین مشاور مهران، ۱۳۷۷).

شکل ۱: موقعیت منطقه‌ی مورد مطالعه

این شهر در سال ۱۳۹۰ دارای جمعیتی نزدیک بر ۱۵۴۹۳ نفر بوده است. از لحاظ تقسیمات سیاسی کشور، مرکز بخش گلبهار در شهرستان چناران به شمار می رود و به لحاظ مدیریتی نیز هم اکنون به وسیله شرکت عمران شهر جدید گلبهار اداره می شود (بخشداری گلبهار، ۱۳۹۱). مطالعات شهر جدید گلبهار، به عنوان اولین شهر اقماری مشهد، در سال ۱۳۶۶ آغاز شد، از سال ۱۳۷۱ وارد فرایند احداث شده و از سال ۱۳۷۴ روند جمعیت پذیری و اسکان آن آغاز گردید (نوریان و شایسته پایدار، ۱۳۸۶، ۲۶).

روش تحقیق در این مطالعه تجربی و در بخشی از آن توصیفی - تحلیلی است، بخشی از داده‌های تحقیق از طریق مطالعات میدانی و با ابزار پرسشنامه و مصاحبه و بخشی دیگر از داده‌های مورد نیاز مانند چارچوب نظری - مفهومی پژوهش، اسناد و مدارک و سرشماری‌ها از طریق روش کتابخانه‌ای بدست آمده است. در سطح شهر جدید گلبهار جمعیتی بالغ بر ۱۵/۵ هزار نفر در قالب ۴۵۵۰ خانوار حضور دارند، که از جامعه آماری با استفاده از فرمول کوچران، حجم نمونه‌ای برابر با ۲۵۱ خانوار انتخاب و با مراجعه به واحدهای مسکونی، پرسشنامه‌ی خانوارهای شهری تکمیل و اطلاعات مورد نظر بدست آمد.

معرفی شاخص‌ها و متغیرها: شناخت بهتر و دقیق‌تر از وضعیت مکان‌های جغرافیایی در زمینه‌های مختلف در سطوح متفاوت مستلزم دسترسی به اطلاعات کامل و پردازش شده از مکان‌های مورد نظر است. برای نیل به این مهم از یکسری

شاخص‌ها استفاده می‌شود که این شاخص‌ها می‌توانند سطحی از رشد و توسعه‌ی مکان‌های جغرافیایی را بر اساس معیارهای انتخاب شده نشان دهند (کلاتری، ۱۳۸۲: ۱۱۲). برای بررسی اثرگذاری عملکرد مدیریت شهری بر ارتقا کیفیت زندگی شهروندان در شهر جدید گلپه‌ار دو متغیر معرفی گردید. مجموع متغیرها به وسیله‌ی ۵ شاخص و ۳۲ معرف (گویه) ارزیابی شد. تمامی گویه‌ها بر مبنای طیف لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) تنظیم شدند و پایایی آن‌ها بر مبنای آلفای کرونباخ با اعتبار بین ۰/۷۵ تا ۰/۷۷ تایید گردید.

جدول ۲: بررسی متغیرهای تحقیق و شاخص‌های اندازه‌گیری آن

متغیر	شاخص	معرف‌ها
مدیریت شهری	تأسیسات و تجهیزات شهری	فراهم نمودن آب بهداشتی و سالم، شبکه برق، لوله کشی گاز، شبکه تلفن، جمع آوری زباله از سطح شهر و جمع آوری فاضلاب شهری
	شبکه معابر	زیر سازی معابر درون شهری، آسفالت معابر، جدول سازی و احداث آبرو و کانو و پیاده‌روسازی در شبکه معابر
	فراهم نمودن خدمات شهری	خدمات آموزشی، خدمات بهداشتی و درمانی، خدمات تجاری، خدمات اداری و انتظامی، فضای ورزشی، فضای سبز عمومی و پارک کودک، فضاهای مذهبی و فرهنگی و فضاهای صنعتی و کارگاهی
کیفیت زندگی	کیفیت زندگی (بعدذهنی)	ایجاد و گسترش نهادهای محلی جدید، تقویت نهادهای محلی موجود، احساس امنیت فردی، امید به آینده، توانایی تأمین نیازهای اساسی خانوار، رضایت از زندگی، احساس تعلق به اجتماع، تمایل به ماندن در شهر جدید، رضایت از موقعیت اجتماعی و ...
	کیفیت زندگی (بعدعینی)	رضایت از مراکز بهداشتی، جمع آوری و دفع آب‌های سطحی، کیفیت بهداشت شبکه معابر، کیفیت مسیرهای عابر پیاده، نظافت و پاکیزگی محیط شهری، کیفیت آب آشامیدنی و ...

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۱.

یافته‌های تحقیق

مدیریت شهری و سرمایه‌گذاری در شهر گلپه‌ار - به منظور ارزیابی عملکرد شرکت عمران شهرهای جدید در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری در امور زیربنایی شهر جدید گلپه‌ار از شاخص‌های تأسیسات و تجهیزات شهری، توسعه‌ی شبکه‌ی معابر و توسعه‌ی خدمات شهری استفاده شده است. با توجه به اینکه فراهم نمودن تأسیسات و تجهیزات شهری ضرورتی انکارناپذیر برای جذب جمعیت به ویژه در شهرهای جدید محسوب می‌شود، به همین سبب به منظور ارزیابی عملکرد سرمایه‌گذاری شرکت عمران شهر جدید در شاخص تأسیسات و تجهیزات شهری از دیدگاه شهروندان از معرف‌های دسترسی به آب بهداشتی و سالم، شبکه برق، لوله کشی گاز، شبکه تلفن، جمع آوری زباله از سطح شهر و جمع آوری فاضلاب شهری استفاده شده است. در بین معرف‌های شش‌گانه‌ی شاخص تأسیسات و تجهیزات شهری، معرف لوله‌کشی گاز در مجموعه‌ی شهری گلپه‌ار با میانگین ۳/۷۱ می‌باشد که علت آن رضایت‌مندی شهروندان از اقدامات انجام شده در

امر گاز رسانی به منازل می‌باشد و پایین‌ترین میزان عملکرد مربوط به دسترسی به آب بهداشتی و سالم با میانگین (۳/۲۶) می‌باشد.

یکی از پروژه‌های مهم در اجرای طرح‌های جامع شهری در شهرهای جدید احداث و توسعه شبکه‌ی معابر درون شهری است. اصلاح شبکه‌ی معابر و مسیر پیاده‌روها در واحد همسایگی بر زندگی ساکنان تأثیر بسیار دارد، علاوه بر آن باعث ایجاد فضای دوستانه شده و برنامه‌های بهداشتی را در زمینه جمع آوری زباله، دفع آب‌های سطحی و پسماند منازل کارآمد می‌سازد (Cherry, 2006:281). با توجه به یافته‌های تحقیق، مهم‌ترین عملکرد شرکت عمران در شهر جدید گلبهار در امر پیاده‌روسازی در معابر درون شهری با میانگین ۳/۱۸ می‌باشد که علت آن توجه بیش از حد شرکت عمران به زیباسازی محیط شهری می‌باشد. کمترین عملکرد در این بعد مربوط به معرف آسفالت شبکه‌ی معابر شهری با میانگین ۲/۸ می‌باشد. به منظور ارزیابی عملکرد شرکت عمران بر روی توزیع خدمات شهری از معرف‌های خدمات آموزشی، خدمات بهداشتی و درمانی، خدمات تجاری، خدمات اداری و انتظامی، فضای ورزشی، فضای سبز عمومی و پارک کودک، فضاهای مذهبی و فرهنگی و صنعتی و کارگاهی استفاده شده است. که بالاترین میانگین (۳/۰۴) مربوط به معرف دسترسی به فضای سبز و پارک کودک است که نشان دهنده‌ی پیگیری مدیران شهری در فراهم نمودن فضای سبز دل‌پذیر در مجموعه‌ی شهری گلبهار می‌باشد.

جدول ۳: ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در شهر جدید گلبهار از دیدگاه شهروندان

نام شاخص	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
تأسیسات و تجهیزات شهری	۱	۵	۳/۳۸	۰/۹
شبکه معابر	۱	۵	۲/۸۸	۰/۹۶
خدمات شهری	۱	۴/۷۸	۲/۶۱	۰/۸۷
کل	۱	۵	۳/۰۰۷	۰/۷۹

برای تأیید نرمالیتی داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شده است که با نتیجه‌ی ۰/۳ نرمالیتی داده‌ها اثبات شده است، بنابراین نتایج داده‌های حاصل از این متغیر مورد تأیید خواهد بود. در مجموع میانگین عملکرد سرمایه‌گذاری شرکت عمران در امور زیربنایی شهر جدید از دیدگاه شهروندان معادل ۳/۰۰۷ با انحراف معیار ۰/۷۹ برآورد می‌گردد. در بین شاخص‌های سه‌گانه‌ی متغیر یاد شده، فراهم نمودن تأسیسات و تجهیزات شهری برای شهروندان با میانگین ۳/۳۸ و انحراف معیار ۰/۹ بالاترین وضعیت و فراهم نمودن خدمات شهری مناسب برای شهروندان با میانگین ۲/۶۱ و انحراف معیار ۰/۸۷ پایین‌ترین وضعیت را دارا می‌باشد. در نهایت از شهروندان پرسیده شده است که به عملکرد مدیریت شهری در گلبهار از ۲۰ چه نمره‌ای خواهید داد؟ در پاسخ ۲۱/۱ درصد شهروندان نمره‌ای کمتر از ۵، ۳۰/۳ درصد بین ۶ تا ۱۰، ۳۴/۱ درصد بین ۱۱ تا ۱۵، ۱۱/۴ درصد بین ۱۶ تا ۱۸ و ۳/۲ درصد بین ۱۹ تا ۲۰ را ذکر نموده‌اند. بنابراین بیش از نیمی از شهروندان گلبهاری نمره‌ای کمتر از حداقل قبولی به شرکت عمران شهر جدید در زمینه‌ی مدیریت شهری اختصاص داده‌اند. البته شاید یکی از دلایل اقبال پایین مدیریت شرکت عمران در بین شهروندان، نداشتن انعطاف‌پذیری نهادهای مقایسه‌ای در امور مدیریت شهری مانند شهرداری‌ها عنوان نمود.

ارزیابی کیفیت زندگی از نگاه شهروندان ساکن گلپهار - به منظور ارزیابی کیفیت زندگی از شاخص‌های کیفیت عینی و ذهنی استفاده شده است. بر این اساس در بعد ذهنی شاخص کیفیت زندگی از معرف‌هایی مانند ایجاد و گسترش نهادهای محلی جدید، تقویت نهادهای محلی موجود، احساس امنیت فردی، امید به آینده، توانایی تأمین نیازهای اساسی خانوار، رضایت از زندگی، احساس تعلق به اجتماع، تمایل به ماندن در شهر جدید، رضایت از موقعیت اجتماعی و... استفاده شده است و در بین معرف‌ها، ایجاد و گسترش نهادی محلی با میانگین ۲/۱۲ پایین‌ترین معرف و امید به آینده‌ی بهتر با میانگین ۳/۵۲ بالاترین معرف بوده است. در بعد عینی شاخص کیفیت زندگی نیز معرف‌هایی از قبیل رضایت از مراکز بهداشتی، جمع آوری و دفع آب‌های سطحی، کیفیت بهداشت شبکه معابر، کیفیت مسیرهای عابر پیاده، نظافت و پاکیزگی محیط شهری، کیفیت آب آشامیدنی و... مورد پرسشگری قرار گرفته است که معرف نظافت و پاکیزگی محیط شهری با میانگین ۳/۶۱ بالاترین رقم و رضایت از مراکز بهداشتی و درمانی با میانگین ۱/۹۸ پایین‌ترین رقم را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۴: بررسی کیفیت زندگی در شهر جدید گلپهار از دیدگاه مردم

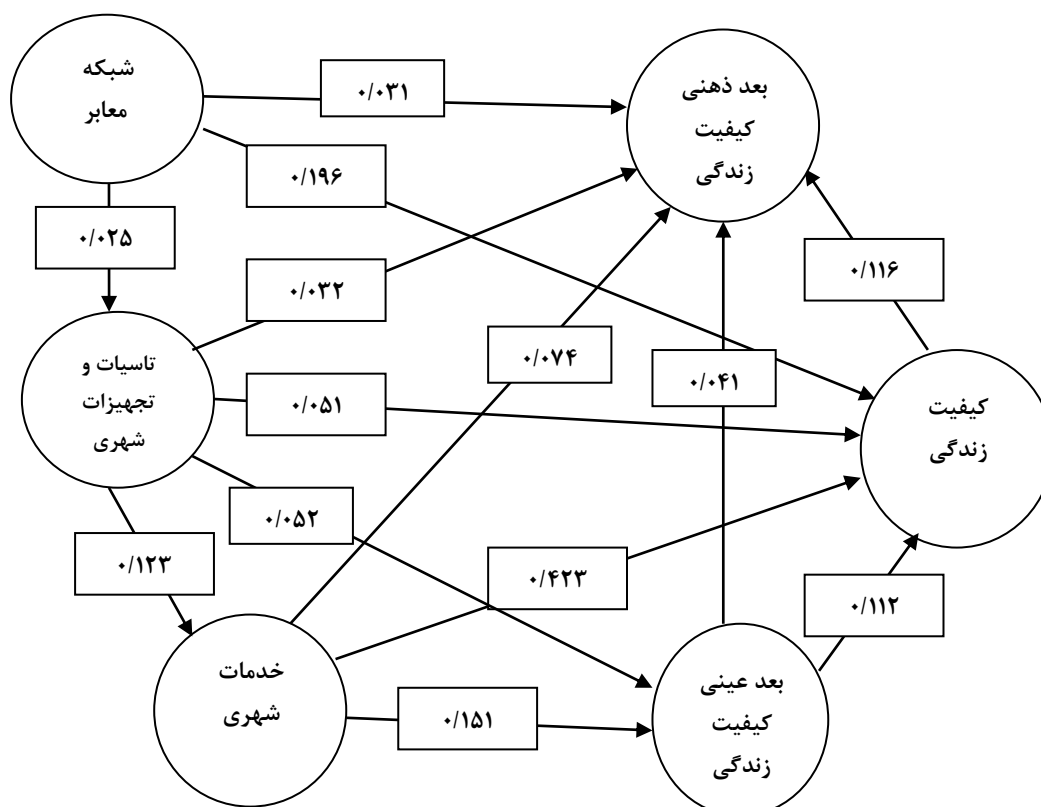
نام شاخص	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
کیفیت زندگی (بعدذهنی)	۱	۵	۲/۹۹	۱/۲۱
کیفیت زندگی (بعد عینی)	۱	۴/۷۵	۳/۰۲	۱/۰۸
کل	۱	۵	۳/۰۰۵	۱/۱۴

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۱.

تحلیل اثرگذاری مدیریت شهری بر کیفیت زندگی شهروندان - جهت بررسی رابطه میان مدیریت شهری و سطح کیفیت زندگی شهر جدید گلپهار از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج بدست آمده از این رابطه نشان دهنده وجود رابطه کاملاً معنادار و مثبت میان عملکرد مدیریت شهری و سطح کیفیت زندگی در شهر جدید گلپهار می‌باشد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی (۰/۸۰۶) بدست آمده و سطح معناداری که کمتر از ۰/۰۵ درصد است، می‌توان گفت میان دو متغیر مدیریت شهری و کیفیت زندگی همبستگی وجود دارد و این همبستگی مثبت می‌باشد. بنابراین، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که سطح کیفیت زندگی از عملکرد مدیریت شهری در این سکونتگاه تبعیت می‌کند.

جهت بررسی میزان اثرگذاری مولفه‌های عملکرد مدیریت شهری بر روی کیفیت زندگی در شهر جدید گلپهار، از مدل تحلیل مسیر استفاده شده است. در این میان، عملکرد مدیریت شهری به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته و با کیفیت زندگی به عنوان متغیر وابسته سنجیده شده است. با محاسبه و جایگزینی هر یک از شاخص‌های عملکرد مدیریت شهری به عنوان متغیر مستقل و کیفیت زندگی شهروندان به عنوان متغیر وابسته، تحلیل واریانس هر یک از متغیرها انجام و سپس اثرات مستقیم هر یک از شاخص‌های عملکرد مدیریت شهری مشخص گردید. در ادامه با ضرب کردن کلیه مسیرها به فاکتور مورد نظر و جمع کردن همه‌ی مسیرهای ضرب شده به فاکتور مورد نظر، اثرات غیر مستقیم نیز محاسبه گردید. شکل شماره ۲ نتایج حاصل از تحلیل مسیر نشان می‌دهد، از میان مولفه‌های عملکرد مدیریت شهری، فراهم نمودن خدمات شهری با اثرات کلی ۰/۴۵۵ بیشترین تاثیر را بر روی سطح کیفیت زندگی خانوارهای شهری داشته است.

شکل ۲: تحلیل مسیر ارزیابی نقش شاخص‌های عملکرد مدیریت شهری در کیفیت زندگی شهروندان

جدول ۵: اثرات شاخص‌های عملکرد مدیریت شهری بر کیفیت زندگی شهروندان

اثرات کلی	اثرات غیر مستقیم شاخص	اثرات مستقیم شاخص	شاخص‌ها
۰/۲۱۷	۰/۰۲۱۱	۰/۱۹۶	تاسیسات و تجهیزات شهری
۰/۱۰۲	۰/۰۶۳	۰/۰۵۱	احداث شبکه معابر شهری
۰/۴۵۵	۰/۰۳۲	۰/۴۲۳	فراهم نمودن خدمات شهری

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

واضح است که در حال حاضر شهر جدید گلبهار با توجه به جمعیت حاضر و جمعیت پیش‌بینی شده برای آن در اجرای نقش‌ها و عملکردهای نسبتاً ناموفق بوده است، زیرا بر اساس پیش‌بینی‌های طرح جامع شهر جدید گلبهار در سال ۱۳۹۰ می‌باید تعداد ۱۱۵ تا ۲۲۲ هزار نفر جمعیت در این شهر سکونت داشته باشند، در حال حاضر فقط ۱۵/۵ هزار نفر شهروند در آنجا حضور داشته‌اند. با این وجود، عملکرد مدیریت شهری در افزایش یا کاهش رضایت‌مندی از سکونت (کیفیت زندگی) نیز در عدم تحقق‌پذیری جمعیت مورد انتظار این شهر، بی‌تأثیر نخواهد بود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که عملکرد مدیریت شهری بر ارتقا کیفیت زندگی شهروندان تأثیرگذار بوده است. بنابراین، با توجه به فرضیه‌ی تحقیق یعنی «به نظر می‌رسد بین عملکرد مدیریت شهری (شرکت عمران شهرهای جدید) و

ارتقا کیفیت زندگی از دیدگاه شهروندان رابطه معناداری وجود دارد»، نتایج بدست آمده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که مقدار احتمال آزمون برابر ۰/۰۰۰ و کوچکتر از ۰/۰۵ است، در نتیجه فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط معنی دار بین متغیرهای تحقیق رد می‌شود و در نهایت عملکرد مدیریت شهری با ضریب همبستگی ۰/۸۰۲ در کیفیت زندگی شهروندان تأثیر داشته است و در بین شاخص‌های سه‌گانه‌ی مدیریت شهری، فراهم نمودن خدمات شهری با ۴۲/۳ درصد بیشترین تأثیر را برجای نهاده است.

مهمترین راهکارهای پیشنهادی جهت ارتقای کیفیت زندگی شهروندان در شهر جدید گلپه‌هار عبارتند از:

- ایجاد زیرساخت‌ها و تجهیزات شهری (تلفن، گاز، پارکینگ عمومی، پارک، فضای سبز و...) به صورت متوازن در سطح شهر جدید گلپه‌هار با هدف بهبود کیفیت زندگی شهروندان؛
- بسط و گسترش روحیه‌ی شادابی، امیدواری، اعتماد اجتماعی، مشارکت در شهر جدید از طریق انجمن‌های تشکیل شده در سطح محلات توسط مدیریت شهری؛
- احداث بیمارستان، داروخانه شبانه‌روزی، فرهنگسراها و عرضه خدمات فرهنگی، تأسیس مراکز ترویج افکار و ارتباطات و خدمات رسانی در بخش دولتی در این شهر باعث افزایش رضایت از زندگی و در نتیجه افزایش بهبود سطح کیفیت زندگی می‌شود.
- ایجاد مراکز تفریحی، فرهنگی و ورزشی برای جوانان و نوجوانان، با هدف بالا بردن سطح رضایت‌مندی شهروندان از سکونت در شهر جدید.

منابع

۱. اعتماد، گیتی، (۱۳۷۶)، تفاوت اهداف اولیه و نتایج حاصله از احداث شهرهای جدید و علل آن، مجموعه مقالات ارائه شده در سمینار شهرهای جدید، شرکت عمران شهرهای جدید، صص ۲۳-۱۹، اصفهان.
۲. امید، امید، (۱۳۸۶)، کیفیت زندگی در برنامه‌های توسعه ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی و رفاه اجتماعی، استاد راهنما: غلامرضا غفاری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
۳. امینی، مهدی، (۱۳۸۵)، شاخص‌های کیفیت زندگی شهروندی و نقش و وظایف دولت، هفتمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت کیفیت، تهران.
۴. بخش‌داری گلپه‌هار، (۱۳۹۱)؛ آخرین تقسیمات کشوری بخش گلپه‌هار.
۵. شاه‌آبادی. اکبر، (۱۳۷۵)؛ جامعه‌شناسی شهرهای جدید (نقدی بر پدیده‌ی شهرهای جدید در ایران)، فصلنامه جمعیت، شماره ۱۳.
۶. عنبری، موسی، (۱۳۸۹)، بررسی تحولات کیفیت زندگی در ایران (۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵)، فصلنامه توسعه روستایی، دوره اول، شماره ۲، صص ۱۸۱-۱۴۹.
۷. قربانی، رسول و راضیه تیموری (۱۳۸۹)، تحلیلی بر نقش پارک‌های شهری در ارتقای کیفیت زندگی شهری با استفاده از الگوی Seeking-Escaping نمونه موردی: پارک‌های شهری تبریز، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۲، صص ۶۲-۴۷.
۸. کوکبی، افشین، (۱۳۸۵)، پایان‌نامه به منظور ارتقاء زندگی شهری در مرکز شهر، مورد مطالعه پهنه مرکزی شهر خرم‌شهر، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر.
۹. کلاتری، خلیل، (۱۳۸۲)؛ سنجش سطح توسعه‌ی روستایی در شهرستان تربت حیدیه، ۷۹-۱۳۶۵، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴، صص ۴۱-۵۴.

۱۰. لطفی، صدیقه (۱۳۸۸)، مفهوم کیفیت زندگی شهری: تعاریف، ابعاد و سنجش آن در برنامه‌ریزی شهری، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال اول، شماره چهارم، صص ۸۰-۶۵.
۱۱. مهندسین مشاور مهرآزان، (۱۳۷۷)؛ طرح تفصیلی شهر جدید گلبهار، مرحله اول و دوم.
۱۲. نوریان. فرشاد و شایسته پایدار. علیرضا، (۱۳۸۶)؛ ارزیابی عملکرد شهر جدید گلبهار با استفاده از روش ارزیابی فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی AHP، ماهنامه‌ی شهرنگار، شماره‌ی ۴۴. صص ۳۳-۲۵.
13. Atash, F., & Shirazi beheshtiha, Y. S., (1998). *New towns and their practical challenges: The experience of Poulad Shahr in Iran*, Habitat International, Vol. 22, No. 1, pp 1-13.
14. Bloom, D.E., Craig, P.H, Malaney, P.N., (2001). *The Quality of Life in Rural Asia*. Oxford University Press, Hong Kong.
15. Chery. M, Kelly, et al, (2006). *Promoting physical activity in communities: Approaches for successful evaluation of programs and policies*, Evaluation and program planning 29, pp. 280-292.
16. Das, D., (2008). *Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati*, Social Indicators Research, No. 88, 297-310.
17. Firman, T., (2004). *New Town Development in Jakarta Metropolitan Region: a perspective of spatial segregation*, Habitat International, Vol.28, 349-368.
18. Giovannini, E., Hall, J. and Mira d'Ercole, M. (2007). *Measuring well-being and societal progress*. OECD, Paris.
19. Jackson, T. (2005). *Live Better by Consuming Less? Is There a "Double Dividend" in Sustainable Consumption?* Journal of Industrial Ecology 9, pp. 19- 36.
20. Kordzanganeh, J., (2006). *Study of Health Related Quality of Life in Aged People Who Were Master of Science Degree*, by supervisor Dr. Mohammad Mirzaie, University of Tehran Faculty of Social Science.
21. Madanipour, A., (2005). *Why do we build new towns? Experiences of Britain and Iran*, *International conference on new towns*, Ministry of Housing and Urban Development, P.P 69-82.
22. McCrea, R., Shyy, T., & Stimson R., (2004). *Modeling Urban Quality of Life in South East Queensland by linking subjective and objective indicators*, 28th Australian and New Zealand regional Science Association International annual Conference, Wollongong, NSW, 28th September to 1 October
23. Memar, P., (2005). *German new towns and some lessons for Iranian new towns*, *International conference on new towns*, Ministry of Housing and Urban Development, p.p. 115-124.
24. Mielhamer, R., & Chaneder, W., (2003). *Measuring the Quality of Life across Countries: A sensitivity analysis of well-being indices*, wider international conferences on inequality, poverty and human well-being, May 30-3 2003, Helsinki, Finland.
25. OECD, (2006). *Measuring Well-Being: What Role for Social Indicators, 2 in Society at a Glance*, OECD Social Indicators, OECD, Paris.
26. Pacione M., (2003). *Urban environmental quality and human wellbeing a social geographical perspective*, Landscape and Urban Planning 65, pp. 19-30.
27. Pal, A. K., Kumar, U. C, (2005). *Quality of Life Concept for the Evaluation of Societal Development of Rural Community in West Bengal*, India, Rural
28. Pal, A.K, Kumar, U.C., (2005). *Quality and Human wellbeing-a social perspective*. Landscape and urban planning P.65.

29. Pukeliene, V., & Starkauskiene, V., (2009), *Quality of Life: Factors determining its Measurement Complexity*, Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics, 2011, 22(2), 147-156.
30. Pukeliene, V., & Starkauskiene, V., (2011). *Quality of Life concepts, measurement and challenges*, SISTEMINIAI TYRIMAI.
31. Uzell. (2006). "*Environment and quality of life*", Revue européenne de psychologie appliquée 56, pp 1-4.